

Bohusarvet

Tidskrift för Bohusläns hembygdsförbund 2020:3 årgång 14



Bortglömda rösträttskämpar i Bohuslän

Skagerraks kapare - utställning och koncept

Bohuslänsk dubbelväv - finnväv



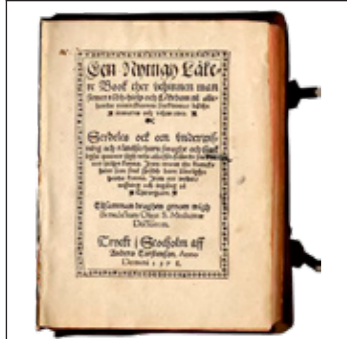
3



4



7



12



14



19

Ur innehållet

Ordet är fritt!
Folkets hus i Krokstrand uppmärksammar demokratin 3

Personerna bakom namnen – glömda rösträttskämpar 4

Tora Johansson – finnväverska från Tjörn 7

Bohuslänsk dubbelväv – finnväv 10

Ramsor, vandring och örter – medicinernas utveckling 12

Skagerraks kapare – utställning och koncept 14

Det händer på Bohusläns museum 16

Bohusläns hembygdsförbunds årsmöte 17

Årets slätterängsskötare 18

Jonsereds hembygdsförening får del av eu-pengar 18

Kulturarvsdagen hos Tanums hembygdsförening 19

Årets hembygdsbok, -skrift och övriga publikation 20

Notiser 22

Omslag fram
Skutträff utanför Åstol.
Foto Mats Ekberg

Omslag bak
Finnväv av Tora Johansson, läs mer på sidan 7.
Foto Tom Lundin

Vi lever i en annorlunda tid...

Höstens nummer av Bohusarvet följer upp förra numrets artikel om de glömda rösträttskämparna i Bohuslän, personer som kämpade för allas lika rättigheter. Detta är minst lika aktuellt nu som då. I dagens nyhetsflöde läser jag om färsk forskning från Göteborgs universitet som visar att under coronapandemin har demokratiska inskränkningar gjorts i nära 90 länder.

En pandemi påverkar så mycket, ja, i stort sett allt i vår vardag. Ändå finns ljusglimtar: när kulturarvsföreningar sammanfattar sommaren så är det självklart många inställda aktiviteter, men också kreativa omställningar och nya aktiviteter anpassade efter coronarestriktioner och några föreningar har haft besöksrekord när det var hemester som gällde och många upptäckte miljöer i sin närmiljö. Läs om utställningen och konceptet Skagerraks kapare som visades

på Åstol och på Flatön i somras. Det handlar om 1700-tal och kaperi, men också om universella frågor som liv och död, mat och kläder, sjukdomar... då som nu. En annan artikel handlar om medicinernas utveckling, i förra numret handlade det ju om sjukdomar genom historien.

På flera sidor kan du läsa om bohuslänsk dubbelväv, eller som denna vävteknik också brukar kallas, finnväv.

Sist, men inte minst, får du tips på böcker och skrifter från Bohusläns hembygdsförbunds medlemsföreningar, kanske något för höstens läsning?



Marika Russberg
Redaktör

Hösthälsningar!

Ordet är fritt! Folkets hus i Krokstrand uppmärksammar demokratin

I Folkets hus i Krokstrand har kampen för det fria ordet varit den bärande idén allt sedan invigningen 1902.

Ett hus för det fria ordet

Folkets hus i Krokstrand restes för att försvara rätten att fritt få uttrycka sin mening utan att bli svartlistad. Det som är unikt är att huset finns kvar och har samma ändamål än i dag. Fast i stället för med agitation, uttrycker vi oss genom kulturens olika medel. Lägg handen på en vägg och du får kontakt med den svenska demokratin.

Nästa år är det hundra år sedan kvinnor fick rätt att rösta i Sverige vilket även vårt Folkets hus bör fira - en av våra hyresgäster under 1910-talet var nämligen Krokstrands Kvinnliga rösträttsförening.

Ordet är fritt

Projektet syftar till att aktualisera demokratin grundelement. Med inspiration från det standar som stenhuggarnas fackförening lät tillverka vill vi fortsätta samtalet. Vilka gemensamma mål vill vi ställa upp i dag? Hur skulle samhället se ut om alla bara har individuella standar, inte gemensamma? Ordet är fritt vill stimulera delaktighet och det fria ordet i eftertänksamhetens takt. Hur då? Vi utgår från standaret som vi låter printa till full skala på tyg – 1,40 m brett och 2,10 m högt – och hänger upp i Folkets hus.

Under januari till april 2021 planeras för arrangemang som: Demokrativerkstad

Under tio lördagar är Folkets hus öppet för samhällets invånare. Vi broderar och snidar i vackra material medan vi pratar om demokrati. Kanske blir det ett nytt standar? Kanske blir det helt nya sorters ytor med demokratibudskap?

Handledning med Maria Sjöström, texterska med mera, Mikela Hero, idéhistoriker och Maria Rudolfsson, brodös. Soppa serveras.

Temadag för Skee skolas mellanstadiebarn: Expedition i stenhuggarsamhället.

Eleverna får formulera och enas om ett mål för klassen. Skapa banderoller eller standar med tofsar och snoddar. Snida ordförandeklubba och lära sig svinga den!

Dokumentera med film och foto.

Utvärdera för en eventuell fortsättning av projektet.

Vi har sökt pengar för projektet hos Västra Götalandsregionen och vi sam-

arbetar med bland andra Strömstads kommun, Krokfest, Lahälla Knottfabrik, ABF och Winter Word Festival 2021 som har temat kvinnlig rösträtt.

/Kulturutskottet, Folkets hus i Krokstrand: Mikela Hero, Maria Sjöström, Anders Jernelius och Karin Askberger

Folkets hus i Krokstrands standar som stenhuggarnas fackförening lät tillverka.
Foto Karin Askberger



Personerna bakom namnen

Om bortglömda rösträttskämpar i Bohuslän

Det finns många modiga människor som har kämpat för kvinnors rättigheter. Människor som blivit osynliggjorda eller bortglömda i vår historia. I Bohusläns museums projekt MOD vill vi synliggöra alla dessa kvinnor som höjde sina röster för att vi skulle kunna äga oss själva, vår sexualitet, vår ekonomi, våra röster och våra egna liv. Denna artikel handlar om ett par personer bakom alla de namn som vi på museet hittat i jakten på en mer jämställd historieskrivning. Personer bakom namnen i protokoll och dagböcker - om bortglömda lokala rösträttskämpar.

Pedagogerna som kämpade för en mer jämställd skola

Pedagogerna Eva Rodhe och Maya Nymann hade en dröm om att tillsammans skapa en mer jämställd pedagogik. En pedagogisk linje där alla barn, oavsett kön, skulle få tillgång till kunskap genom att sammankoppla teori och praktik och samtidigt utforma lärandet efter barnets individuella förutsättningar. De fann inspiration i varandra och utformade ett nytt pedagogiskt uttryck som kallas för *The connection link*, en pedagogik som fortfarande används i England och USA. *The connection link* innebär att en använder lika stora delar teori och praktik i sin undervisning. Tanken är att det ska vara lustfyllt, lekfullt och inspirerande där barn, oavsett kön, ska ha samma möjligheter till kunskap. Tanken är också att ge de barn som är mer teoretiskt lagda tillgång till ett mer teoretiskt lärande, medan de barn som lär sig bättre praktiskt får fler praktiska övningar.

Lärarinnan Eva Rodhe blev som 26-åring rektor för flickskolan i Uddevalla. Hon startade skolan 1862 och jobbade där fram till 1878. Skolan är idag känd för att ha varit en plats för det fria samtalet, en plats för flickor och unga kvinnor att kunna diskutera jämställdhet och kvinnans rättigheter

Elever på Eva Rodhes flickskola i Uddevalla. På bilden kan vi se hur de unga kvinnorna gör motstånd mot rådande klädkoder. Vissa av eleverna har struntat i underkjolar och några i korsetten. Längst fram, tvåa från höger, sitter konstnärinnan och rösträttskämpen Lotten Rönnquist som bland annat delade ateljé med Hilma af Klint i Stockholm. Foto Bohusläns föreningsarkiv



T.v. Eva Rodhe och t.h. Maya Nymann, reformpedagoger och rösträttskämpar. Foto privat



Elever på Praktiska Arbetskolan i Göteborg med rektor Eva Rodhe och slöjdlärarinnan Maya Nymann.

Foto privat

öppet. Många av Eva Rodhes elever var de som sedan blev de mest aktiva i den lokala föreningen för kvinnlig politisk rösträtt.

Eva Rodhe var själv aktiv i rösträttsrörelsen. Hon var bland annat med och startade Landsföreningen för kvinnlig politisk rösträtt tillsammans med Frigga Carlberg (ordförande i Göteborg), hon skrev artiklar, poesi, dramman, böcker och föreläste i ämnet.

Slöjdlärarinnan Maya Nymann flyttade till Uddevalla på början av 1870-talet för att arbeta på Eva Rodhes flickskola. Hon var en av de första kvinnorna som gick slöjdlärarseminariet på Nääs där hon också arbetade innan flytten till Uddevalla. Maya arbetade med att utveckla nya och mer pedagogiskt utlagda slöjdmodeller till skolundervisningen. Maya umgicks mycket med sin syster Adota Nymann i Ljungskile. Adotas hus, Ranegården, var ett kvinnocentrum för rösträttskämpar. Bland gästerna som var där och debatterade, jagade, idrottade och diskuterade var Jeanna Oterdahl, Ellen Key, Lydia Wahlström, Wilma Lindhé med flera. Ranegården var en fristad där en kunde umgås utan att begränsas av rådande normer och förväntningar på hur kvinnor skulle vara eller bete sig.

Efter sina studieresor i Europa 1878, startade Eva och Maya praktiska arbetskolan i Göteborg. Med inspiration från sina erfarenheter, resor och idéer utvecklade de en pedagogik som skapade sammanhang mellan teori och praktik. Deras pedagogiska skrifter med slöjdritningar blev väldigt

populära. *The connection link* används fortfarande, både som pedagogisk linje och som exempel i pedagogiska avhandlingar i England och USA.

Eva och Maya gick i pension 1904, de byggde hus tillsammans i Ljungskile–Rodebo–och blev granne med Mayas syster Adota.

Eva och Maya var med och revolutionerade dåtidens pedagogik och skapade nya förutsättningar till en mer jämställd skola.

Systrarna som kämpade för en mer jämställd idrott

Systrarna Gertrud och Tyra Bergman växte upp i Vänersborg. De uppfostrades i en välbärgad familj och systrarnas intresse för sina egna rättigheter, eller kanske snarare bristen på dem, väcktes tidigt tack vare de öppna diskussioner om kvinnans rättigheter som pågick i deras familj och bland vänner.

Både Gertrud och Tyra var intresserade av rörelselära och de önskade sig samma förutsättningar och tillgång till idrott, som pojkarna hade. Ett tidigt hinder de stötte på var korsetten och

normen kring hur kvinnor skulle gå klädda. Gertrud skrev i sin dagbok om sin ilska över hur de rådande klädkoderna begränsade henne. Att samhällets syn hur kvinnor skulle leva och uppföra sig, hindrade henne från att röra sig så som hon ville, när hon ville.

När Gertrud och Tyra studerade rörelselära på universitet, startade de, tillsammans med Hanna Hedlund, Sveriges första gymnastikförening för kvinnor–Sköldmön.

Föreningen Sköldmön höll till i Exercishuset i Göteborg och de utövade sporter som gymnastik, vandring, jakt och rodd. De fick inte idrotta offentligt och klädkoderna var strikta. De skulle ha höghalsade, långärmade blusar med kjolliknande underdelar. Knäbyxor gick bra om en hade strumpbyxor under. Kvinnorna som höll på med gymnastik fick utstå mycket motstånd och hat. Det fanns läkare som uttalade sig om hur farligt och ohälsosamt deras rörelseexperiment var, både mentalt och fysiskt och en bred allmän åsiktsmaskin om hur oanständigt det var att utföra gymnastiska rörelser. >>

Systrarna Gertrud Zachau och Tyra Bergman, på promenad i Ljungskile. Fotograf Arthur Zachau, foto i privat ägo





Gymnastikföreningen Sköldmön kämpade för en mer jämställd idrott och de utförde sporter som gymnastik, rodd, jakt och vandring. Stående till vänster: Tyra Bergman och Gertrud Zachau. Ur Göteborgs stadsmuseums samlingar

1888 utförde Sköldmön sin första offentliga uppvisning med en publik på över 400 kvinnor, detta var fyra år innan den första fotbollsmatchen för herrar spelades på Heden i Göteborg.

Förutom att systrarna engagerade sig i rätten till att idrotta var Gertrud och Tyra även engagerade i kampen för kvinnlig politisk rösträtt.

Efter att Gertrud hade gift sig med

tändsticksfabrikören Arthur Zachau och flyttat till Uddevalla, var hon med och startade upp den lokala rösträttsföreningen i Uddevalla 1905. Tyra engagerade sig också i Uddevallas lokala rösträttsförening och satt med i styrelsen. Gertrud skrev brev till kungen som hon, tillsammans med rösträttskämpar i landet, lämnade till kung Oscar II 1905.

Tillsammans gjorde systrarna Gertrud och Tyra uppror mot normerna kring att röra sig, de ifrågasatte rådande klädkoder och kämpade för kvinnors rösträtt. Deras systerskap och inspirerande kamp banade vägen för oss mot en mer jämställd idrott.

Text Jenny Gillerstedt, utställningsproducent, Bohusläns museum



Rösträttskämpar på väg för att uppvakta Statsminister Arvid Lindman. Från vänster Gerda Planting-Gyllenbåge, Friherrinnan Lilljecwitz, Gertrud Zachau och Augusta Tönning. Foto privat

Tora Johansson - finnväverska från Tjörn

Att väva har av tradition varit ett kvinnligt hantverk och ofta har kunskaperna om vävar och hur man väver traderats från mor till dotter. Detta gäller i allra högsta grad när det gäller den bohusländska dubbelväven, den så kallade finnväven. Den bohusländska finnväven har egentligen bara förekommit i Södra Bohusläns Inland och på Tjörn. Tekniken att väva mönstrad dubbelväv har funnits så långt tillbaka som man känner textil historia, till exempel redan i Persien på 1200-talet. I Bohuslän är finnvävarna oftast vävda med ett lager färgad, oftast svart, ull och ett lager lin. Dubbelväven är vävd i tuskaft i vanlig vävstol med fyra skaft, som bildar mönster genom att två olika vävskikt korsar varandra.

Mönstren

Många av mönstren i de klassiska finnvävarna har förebilder från 1700-talet och med en kristen religiös bakgrund. De visa jungfrurna med krona och tänd lampa och de fåvitska jungfrurna med enkel hätta och släckt lampa finns omnämnda i Matteus 25:1. Tuppen (kocken) står för vaksamhet, men kan också uppfattas som Petrustuppen, Lukas 22:34. Lurblåsaren sägs symbolisera de lurblåsare som fick Jerikos murar att falla, Josua:6. I vepan på bilden här intill finns upptill och nertill en bärd, som alluderar på Kristi törnekrona. St Görans och leoparden symboliserar styrkan. Leoparden, som är en vävteknisk förenkling av lejonet, har förekommit i bohusländska finnvävarna sedan mitten av 1700-talet. Motivet "Fåglar i kruka" har förekommit i många varianter, se sidan 8: på väv från 1899.

Finnvävarna har använts som draperier, antependier, mässhakar, bärtäcken, sängtäcken och väggdekorationer. Men också miniatyrer, ett vanligt mått på dessa är cirka 22 x 30 cm, och dessa har sålts som souvenirer via hemslöjdsaffärer och turistbyråer, eller som beställt till uppvaktningar av olika slag.



Finnväv av Tora Johansson, 1970, med mönster med jungfru, tupp och en bärd som symboliserar Kristi törnekrona.

Finnväverskan Tora Johansson

Tora Johansson (1912–1992) var lantbrukarhustru i Toftenäs, strax utanför Skärhamn på Tjörn. Redan vid 26 års ålder, 1938, fick hon Bohusläns SLKFs hederspris för sin Hemslöjdskollektion vid en utställning i Göteborg. Tora hade vävt finnväv sedan unga år och hade lärt sig hantverket av sin mor, Magdalena Rutgersson i Stordal, som också var en välkänd finnväverska. Finnvävtekniken hade lärts från mor till dotter. Toras mormor Maria Relfsdotter (1834–1899) vävde och från henne finns en väv bevarad från 1899, med traditionellt mönster, se sidan 8. Maria lärde upp sin dotter Magdalena Rutgersson (1877–1952), Toras mor, och från henne finns bland annat en väv med traditionellt mönster med bland annat jungfru och ett kocktäcke (kock = tupp) från 1911, se sidan 8.

Det var först vid mitten av 1960-talet, som Tora fick mer tid



Tre generationers finnväverskor: Maria Relfsdotter (1834–1899), dottern Magdalena Rutgersson (1877–1952) och dotterdottern Tora Johansson (1912–1992).

för sitt vävande. Tidigare hade lantbruket och de fyra barnen tagit den mesta tiden, men från 55-årsaldern kunde det bli uppemot åtta timmar dagligen i vävstolarna. I en intervju för tidskriften *Land* 1983 berättar Tora att i hennes hus står fyra vävstolar: –Men tyvärr kan jag ju bara sitta i en åt gången. Det är synd, för annars skulle det bli mera gjort. –Jag har mest vävt tuppar och drakar, fåvitska och visa jungfrur och Kristusmonogrammet IHS, berättade Tora.

Som van vävare hade Tora de flesta mönstren i huvudet, vilket medförde att det gick snabbt att väva. En bonad på cirka 1 x 1,5 meter gjorde hon klar på en vecka. Längre än 12 meter varp åt gången bör man inte sätta upp, enligt Tora, för då töjer det sig gärna och drar snett i vävstolen. Dubbelvarpen består alltid av ett lager ljust lingarn och ett lager ullgarn (natursvart, rostbrunt eller vinrött).

Sommaren 1970 anordnades på Billströmska folkhögskolan, Tjörn, en utställning i samarbete med hemslöjdsföreningen Bohuslörd. Där visades ett tjugotal finnvävsbonader i stort format, alla vävda i gamla traditionella 1700-talsmönster.

Väv med traditionellt mönster, vävd av Maria Relfsdotter 1899.



Väverskan Tora Johansson var väl företrädd. Ett av hennes utställda arbeten (80x87 cm) finns i författarens samling, sedan dess.

Toras dotter minns

Toras dotter Ingalill berättar följande om sin mor Tora: –I vårt hem i Toftenäs fanns alltid minst två vävstolar uppsatta. Vi barn lekte under dem. De blev fina kojor och senare gjordes många läxor där! I början spann och kardade mamma ullen. Ibland fick hon hjälp av sin svärmor Fredrika, som bodde på gården. Därefter färgade och lindade hon garnet till härvor, som färgades med mossa eller björklöv. Pannmuren på gårdsplanen var igång och vi barn fick ibland turas om att röra om i färgbadet och lyfta härvorna för att de skulle bli jämnt färgade och sedan hänga dem på tork ute eller på vinden. Så var det dags för varpstolen och då var maken Gustaf (1911–1995) till god hjälp liksom när varpen skulle dras på vävstolen. Senare beställdes ullgarnet från Bergå Garn i Dalarna.

Vävstolarna hade olika bredd beroende på vad som skulle vävas. Gardiner, dukar med munkabälte, gungstolslängder, små, medelstora och stora finnvävnader framställdes.

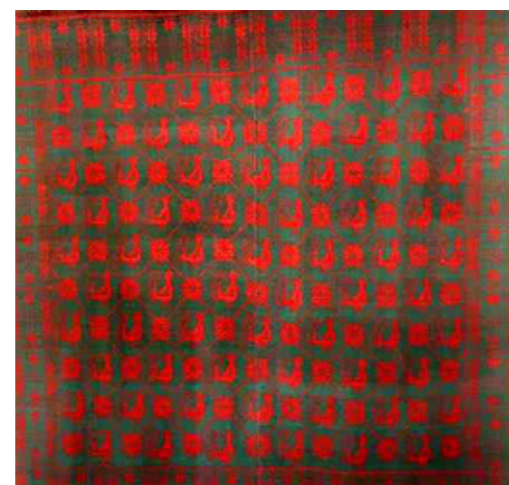
–Mamma tyckte bäst om att väva finnväv men det kunde ju periodvis bli väldigt många beställningar, så omväxling förnöjde. De riktigt stora finnvävarna gjordes till de fyra barnen. De vävarna har det traditionella mönstret, är vävda i brunt och beige och har måttet cirka 2 x 1,2 meter.

Otaliga är de hem som har/hade Toras bonader som prydnader. Till dop, födelsedagar och andra tillfällen beställdes bonaderna. Gungstolslängder, draperier och kuddfodral beställdes från Tora. –Ibland gjordes beställningarna i god tid, men ibland fick de vävas under tidspress. Då höll sig alla långt från mammas vävstol för att hon inte skulle störas. Desto roligare var det sedan att fira när allt var klart, minns Ingalill.

Bohuslörd i Göteborg beställde små souvenirbonader – inte mycket större än ett vykort, under en period på 1960- och -70-talen.

Tjörns Sparbank i Skärhamn har/hade en unik bonad föreställande Lilla Riksvapnet, som vävts i gult och blått. Bona-

Kocketäcke vävt av Magdalena Rutgersson 1911.



den färdigställdes i början av 1980-talet och Tora hade haft ett frimärke som förebild.

–Mamma deltog i många utställningar och fick flera fina utmärkelser och hederspriser för sin vävkonst. Tyvärr har ingen av oss fyra barn fortsatt med denna tradition, avslutar Ingalill.

Finnväv med på UNESCOs lista

Våren 2019 blev den bohuslänska finnväven upptagen på UNESCOs lista över immateriella världsarv, mycket till följd av Anna Sjögrens examensarbete från 2018: *Levande kulturarv. Den bohuslänska dubbelväven*. Examensarbete vid Sätergläntans institut för slöjd och hantverk, Leksand.

Nutida finnvävar har gjort moderna mönster och vävt med denna gamla teknik, läs mer på nästa sida. Utställningar har visats på Bohusläns museum och på Läckö Slott, 2015.

Text och foto Tom Lundin, professor emeritus vid Uppsala universitet. Sommarboende på Tjörn sedan 1948. Allmänt kulturintresserad – men särskilt när det gäller Tjörn.



En av Tora Johanssons alster, till Klövedals församlingshem, Tjörn.

Miniatyr vävd av Tora Johansson. Tora vävde i likhet med flera andra väverskor också miniatyrer med måtten cirka 22 x 30 cm. Dessa såldes som souvenirer eller som beställningar till uppvaktningar av olika skag.



Vepa vävd av Tora Johansson 1955, 2x1 meter.

Källor och litteratur

- Arlenborg, Ingrid & Feltzing, Ulla (1973) *Finnväv som den vävs i Bohuslän*.
- Berg, Kerstin (1991) *Selma Johansson - väverska och hembygdsvetare i Södra Bohuslän*.
- Christensson, Hans (2016) *Dubbelväv i Norden. En 1000-årig historia och en ljusnande framtid*.
- Eriksson, Marianne (2010) *Finnvävar i Bohuslän*. *Vävmagasinet*, nr. 3.
- Gustafsson, Inger (1991) *Vävkonst*.
- Ivarsson, Gudrun (2019) *Personlig kommunikation*.
- Lundin, Tom (2017) *Den bohuslänska finnväven - ett nytt samlarområde?* *SamlarNytt*, nr. 4.
- Sjögren, Anna (2018) *Levande kulturarv. Den bohuslänska dubbelväven*. Examensarbete vid Sätergläntans institut för slöjd och hantverk.
- Tiselius, Ingalill (2020) *Personlig kommunikation*.
- Vårt vävda kulturarv*. (2019) Tjörns hembygdsförening.

Bohuslänsk dubbelväv – finnväv

Den bohuslänska dubbelväven är en mönstrad väv, bestående av två vävlagger där inslag och varp går över och under varandra varannan gång (tuskraft). Mönstret framträder genom att de två vävlagren byter plats. Vävarna från Bohuslän är delade i olika fält med ett mittfält omgivet av en ram.

Från vaggan till graven

I äldre vävnader utgörs det ena vävlagret av ull och det andra av lin eller bomull. I Bohuslän används även andra namn som finnväv och eller finskeväv. Den äldsta benämningen är finske- eller rysssetäcke.

Endast det bästa ull- och lingarnet användes och oftast lät man en yrkesfärgare färga ullgarnet. Vävarna vävdes i två spegelvända våder vilka syddes samman. Vävarna användes till att dekorera väggarna vid stora högtider, på borden vid husförhör, till filt runt barnet vid dop, eller som bärtäcke vid begravning.

Bakgrund och historia

Ryska köpmän drev under 1400– och 1500-talet en omfattande handel med Sverige, så kallad rysshandel, och man förde bland annat in täcken som kan ha vävts i Finland. Vävtekniken har således förekommit i Sverige från sen medeltid och var då lokaliserad till Mälardalskapen, Västergötland, Bohuslän och Jämtland-Härjedalen. Det är dock i Bohuslän som tekniken fortlevt ända fram till modern tid.

Det som karakteriserar den bohuslänska vävtekniken är bland annat vävarnas storlek samt att lejon, leoparder, lurblåsare, stjärnor och religiösa symboler ofta finns i mönster- och färgkompositionerna. I samma väv kan man finna mönster från många olika källor och epoker. De bohuslänska vävarna skiljer sig därmed från vävar från Härjedalen och Jämtland.

Kunskapen om det textila arvet

Under 1970–80-talet var intresset för handvävning – och därmed också för

dubbel- eller finnvävnad – stort. Det var populärt med vävkurser både i hemslöjdsföreningarnas och studieförbundens regi. Kunskapen lever vidare och ännu finns ett fåtal aktiva väverskor. Ett exempel Stina Wallgren i Bohuslän som väver dubbelväv enligt gamla mönster och material. Stina började väva dubbelväv på 1980-talet då hon gick en vävkurs i tekniken. Intresset för att väva dubbelväv/finnväv har dock efter hand minskat. Det finns därför en risk att kunskapen om det bohuslänska textila arvet ska gå förlorad.

På Röhsska museet i Göteborg finns den hittills mest omfattande samlingen bevarade finsketäcken, samt ett stort antal bouppteckningar där uppgifter om såväl finske- som ryssvävar utgör ett återkommande inslag i framför allt slottens inventarieförteckningar.

I syfte att bevara och vidareföra traditionen bildade hemslöjdskonsulenter i Västra Götaland 2008 en vävgrupp, vars medlemmar behärskade tekniken och kunde väva repliker av gamla vävnader i så lika material som möjligt. Initiativtagare till gruppen var Susanne Harrysson, då hemslöjdskonsulent i Västra Götaland. –På 1960-talet var det populärt att väva finnväv, ofta blev det till vävar att ha på väggen. Sedan dalade intresset för finnväven och vi som startade vävgruppen såg ett behov av att kunskapen om finnväven i historien skulle leva vidare och av att utveckla hantverket, berättar Susanne Harrysson.

Vävgruppen utvecklade nya uttrycksformer och användningsområden och testade alternativa material. Arbetet resulterade i en utställning, *Finnväv idag och imorgon*, 2010 på Bohusläns museum i Uddevalla. Gruppen har därefter fortsatt med samarbeten och utställningar, bland annat visades gruppens utställning i Chicago, USA, häromåret.

Kunskapsöverföring sker i dag främst genom vävutbildningar, kurser, och vävstugor. Det är framför allt Svenska Vävrådet, Riksvävarna och tidskriften

Vävmagasinet som arbetar för att sprida och stärka handvävningen i Sverige. Riksvävarna verkar för att handvävningstraditionen bevaras och utvecklas. Föreningen är indelad i 15 regioner och når därmed ut i hela landet. I tidskriften *Solvögat*, informeras om verksamheten i regioner och på riksplan. Föreningen delar även ut ett pris, Guldskytteln, till en vävare som på ett särskilt sätt visat sig framstående.

Genom Digitalt museum kan den intresserade hitta gamla vävnader och kopiera gamla mönster för att sedan eventuellt väva repliker. Även sociala medier, som Facebook, bloggar och Youtube, är viktiga kunskapsförmedlare. Ett exempel är Facebookgruppen Vävspolen med medlemmar i främst Sverige men även i övriga Norden.

Kunskapsöverföring sker till mycket stor del via böcker, se litteraturlista på sidan 9, och flera vävare säljer nybörjarhäften.

Idag finns kurser om finnväv. Väv i Väst, inom Riksvävarna, är en intresseförening för alla sorters handvävning och aktiva inom handvävningen främst i Bohuslän, Västergötland och Halland. Finnvävsgruppens medlemmar är även medlemmar Väv i Väst, vars syfte bland annat är att vårda och utveckla kunskapen om den bohuslänska dubbelväven/finnväven som ett immateriellt kulturarv men även att stimulera till nyskapande och utveckling. Även Svenska vävakaademin, som startades 2017, arbetar främjande och arrangerade till exempel ett välbesökt möte kring just dubbelväv 2018.

Nya uttrycksformer och användningsområden kan därmed ge den bohuslänska dubbelväven/finnväven en plats även i framtiden.

Källor

Institutet för språk och folkminnen
Susanne Harrysson, tidigare hemslöjdskonsulent Västra Götaland
Anna-Lena Segestam MacFie, Bohusläns museum



Vävnad av gulbeige och brunt ullgarn. Mönstrad dubbelväv. Mönstret består av en bård med kors i rutor och en mittspegel med mönsterfigurer i rader; runduddig stjärna, jungfrur (bibelns visa jungfrur), stjärnor, fåvitska jungfrur (fåvitsk=tanklös) och geometriska figurer med munkabältestjärnor.
Ur Bohusläns museums samlingar.
Fler exempel på finnväv kan du se på digitaltmuseum.se, sök på finnväv.



Finnväv i oblekt vitt och rött tvåtrådigt ullgarn. Täcket är vävt på halv bredd och är ihopsytt på baksidan med ulltråd.
Ur Bohusläns museums samlingar.
Fler exempel på finnväv kan du se på digitaltmuseum.se, sök på finnväv.



Vävnaden heter Tupparna och är tillverkad 1975. Motivets politiska budskap anspelar på en ursprungligen spansk frihetssång från francotiden, Los Gallos, smugglad till Sverige 1963 och i svensk översättning 1968:

”Svarta tupp, när du hörs gala,
blir det mörkt, natten är inne.
Men när den röda tuppen gal,
då gryr morgonens timme.
Refräng

Vind, vinden ska föra
bort min sång om jag sagt
vad ingen får höra.
Vind, vad ska vi göra?
Vinden ger jag min sång
som ingen får höra.
Och de möts på en arena
näbb mot näbb mitt för varandra.
Sporre av järn har den ena
men sitt mod äger den andra.
Refr. Vind...

Svarta tupp, tror du du vunnit?
Säg mej, vem slipade sporren?
Den röda tuppen har aldrig dött,
ni möts kanske i morgon.
Refr. Vind...

Svarta tupp, tupp svart som natten,
snart blir din tid att förblöda.
Den svarta tuppen är stor
men segrar ej över den röda.
Refr. Vind...”

Originaltext och musik: José Antonio Sanchez Ferlosio, svensk text: Jacob Branting.
Ur Bohusläns museums samlingar.
Fler exempel på finnväv kan du se på digitaltmuseum.se, sök på finnväv.

Vill du veta mer om finnväv

Kontakta

Väv i väst, vars mål är vårda och utveckla kulturarvet vävning, sprida kunskap samt lyfta fram nyskapande och utveckling kring vävning. Väv i väst arrangerar bland annat vävcaféer, nu i coronatid är träffarna digitala. Läs mer på vavivast.se

Hemslöjdskonsulent Maria Claesson, tidigare ordförande i Väv i väst,

Föreningen Internationellt vävcenter, verkar för att dokumentera och sprida kunskap om världens alla vävtekniker med syfte att bevara och sprida kunskaper samt att konsten och kunskapen om vävning, i alla dess former, ska bevaras och utvecklas för framtiden.

Föreningen arrangerar bland annat vävcaféer. Läs mer på weavingcenter.se

Finnväv i Tjörns hembygdsförenings samlingar

I den stora föremålssamlingen som finns i föreningens hembygdsmuseum i Bräcke utgör textilierna en stor del. Det är en unik samling av textilier från slutet av 1700-talet till mitten av 1900-talet. Där finns vävnader, täcken, mattor, dukar, sänglinne, spetsar, handkläden – exempel på all den textil som behövdes i ett hem.

De från Tjörn så vanliga och berömda finnvävnaderna finns i ett stort antal. De har använts till sängtäcken, bonader och draperier. Färgställningen är i regel i svart eller brunt mot ofärgad linnebotten men även andra färgställningar förekommer. Mönstret som förekommer är ofta hämtade från bibliska bilder såsom jungfrur, tuppar med flera. En annan typ är upphämtatäcken (opphämta). Mönsterformerna är enkla. Rutor, linjer, kors och stjärnmönster skapar vackra täcken och överkast i ett stort antal färger (ofta växtfärgade). Tekniken har på grund av sin enkelhet varit mycket populär och den har vävts mycket i hemmen på Tjörn.

Ramsor, vandring och örter – medicinernas utveckling

”Nu vill jag ha medicin, medicin, medicin med detsamma” sjöng Thore Skogman.

Garanterat verkningsfulla läkemedel fick vi vänta länge på. Och den historien är lika underhållande som sången.

Första apoteket

Det första kända apoteket öppnade sina dörrar i Bagdad år 760. Kommande århundraden spreds apotekshandeln till Europas sydliga nejder. Snart uppkom ett behov av att särskilja apotekens verksamheter och läkarnas yrke. Apotek blev underställda myndigheten och krävde tillstånd.

Den som reser till Dubrovnik på semester kan passa på att besöka världens äldsta verksamma apotek i drift, i Dubrovniks kloster. Apoteket har funnit sedan 1391.

Majoriteten människor hade inte tillgång till dylika moderniteter, utan försökte bli av med sina sjukdomar med hjälp av örtmedicin, gammal kunskap och folkliga traditioner.

Hälsans pilgrimer

Många människor gav sig iväg på pilgrimsvandringar. Medeltidens största turistställen var Santiago di Compostela, Rom eller Nidaros. På dessa heliga platser hade kända martyrer offrat sina liv och där hade magiska händelser rapporterats. Den som tog sig till dessa helgonförklarade superhjältars gravar, bad på sina knän om syndernas förlåtelse samt skänkte en offertgåva kunde förhoppningsvis bli frisk. De heliga platserna var mytomspunna och blev man inte helad i jordelivet var man åtminstone garanterad en plats i paradiset. Det kunde en lång och mödosam vandring vara värd!

Kunglig apotekare

I Sverige startade apotekens verksamhet först under 1500-talet. För att erhålla tillstånd att bedriva verksamhet krävdes ett kungligt privilegiebrev samt utbildning. Gustav Vasa betalade utbildningen för Benedictu Olai från Örebro som ville utbilda sig i medicin i Wittenberg. Olai blev den förste licensierade medicine doktorn i Sverige. Olai återkom till Sverige med

en utgåva av den grekiska filosofen Hippokrates medicinska studier som han fått tag på i Rom. Genast fick han en kunglig tjänst och blev snart den som fick kurer den sinnessjuka Erik XIV. Under den politiska oro som ägde rum efter kung Eriks abrupta död, flydde Olai till Åbo. Där skrev han en bok på svenska för att allmänheten skulle kunna läka allehanda mänskliga åkommor och sjukdomar, såväl invärtes som utvärtes. *Een Nyttigh Läkere Book* dedikerades till drottning Katarina och utkom år 1578.

Den tidens kvinnor var helt utestängda från vetenskaplig utbildning och först år 1888 fick Sverige sin första kvinnliga legitimerade läkare: Karolina Widerström.

Enhörningshorn

Mycket i boken hade Olai hämtat ur sina danska kollegors utgivna böcker. Växterna till medikamenten anpassade han till det nordliga klimatet. Där finns allt från enkla växtdroger till mer komplicerade preparat ur djurriket som stötta gräshoppor, torkad padda, gäddtänder och enhörningshorn (!). Att hitta en enhörning torde ha skapat huvudbry hos många.

Benedictu Olai presenterade flera recept på läkemedel som var rätt komplicerade att blanda ihop, till exempel bockeblodh som skulle insamlas då solen är i lejonets tecken: ”Man tar en tre till fyra år gammal svart bock och stänger honom inne under tre veckor. Under denna tid får han inget annat äta än vissa utvalda kryddor som persilja, kattost, pimpinell, murgröna, ärenpris och smultron. Han ska få rött vin att dricka och var tredje dag försäkt brunsvatten. Efter denna tid ska bocken slaktas då det är fullmåne. Det blod som först rinner ut ska man kassera, men det som därpå följer tar man tillvara, medan det sista

blodet inte heller sparas. Det blod man samlat in ska sedan torkas, ”dock inte i solen” och stötas till pulver. I nödfall kan blodet torkas i en bakugn.”

Även om receptet var krångligt, så kan man nog tänka sig att många var benägna till ett försök. Bockblod ansågs nämligen kunna bota impotens.

Ytterligare besvär kunde tillredningen av ledvärkssalva innebära. Här behövdes björnister (!) och talg från get och järv. Men gick man bet på dessa kunde man som alternativ använda två nävar av Dosta (kungsmynsta). Detta blandades sedan med salvia, johannesört, Ibis root (altea ört), gräs och ålandsrot (alant, elinsrot). När allt kokats ihop fanns en bra salva att smörja bort värken med.

Boken *Een Nyttigh Läkere Book* av sveriges första licensierade medicine doktor, Benedictu Olai. Boken utkom 1578.



Bota lika med lika

Under kommande århundraden spreds nya huskurer och nya böcker gavs ut med nya medicinska metoder. Att bota lika med lika var en metod. En valnöt som liknade en hjärna användes för huvudbesvär, fikon till att bota pestbölder, vattenhampa, vars blad slingrade sig runt växtens stam, användes för att linda runt brutna ben.

Omkring sekelskiftet 1800 började den vetenskapliga farmakologin, läkemedelsläran, att växa fram. Läkemedel började testas. Växter, vilka visar sig inneha verkningsbara medicinska substanser, identifieras. Ur fingerborgsblomman skapades digitalis som en kur mot till exempel vattusot (hjärtbesvär).



Fingerborgsblomma, digitalis, har använts mot hjärtbesvär.

Man fann att det i pil och sälj, Salix, fanns ett ämne som hade en febernedsättande effekt som visade sig även lindra reumatisk värk.

Reseapotek, ett gammalt påfund

Under resor medtogs medicin. När regalskeppet Kronans vrak bärgades 300 år efter dess förlisning 1676 hittade man en medicinkista med 70 burkar läkemedel.

Under 1700-talet började medicin-skåp som kunde tas med på resan

Reseapotek.

Ur Nordiska museets samlingar



att användas, vilket utvecklades till resandeapotek. Det antyder att folk sammankopplade sjukdomar med resor. Alternativt att det fanns en osäkerhet att få tag på mediciner på under resor.

År 1762 kom förslag att i varje socken inrätta sockenapotek att lämnas i en förständig och ömsint mans händer. Detta genomfördes på vissa ställen under provinsialläkarens och prästerskapets ansvar.

Tömning av ”systemet”

Upptäckterna av människokroppen utvecklade i sin tur till nya radikalare behandlingsformer. För att förebygga och hjälpa kroppen att bekämpa sjukdom behövde den rensas. Under 1800-talet ordinerade läkarna lavemang, blodtömning genom åderlätningsteknik, kräkemedel eller blodsugande djur. Blodiglar var en återkommande behandlingsmetod. De svarta små slemmiga maskarna placerades av läkaren på strategiska platser på den sjukes kropp. Syftet var att iglarna skulle suga blod och skapa blodcirkulation för att lindra värk och feber. När iglarna ätit sig mätta ramlade de av patienten. Doktorn kramade blodet ur dem och iglarna förpassades åter till sin burk, för att färdas till nästa patient där de åter sattes i arbete. Traditionen med att använda iglar var stark. Det berättas om smålänningar som vandrade runt och sålde iglar på landsbygden. Levande iglar fanns även att köpa på vanliga apotek fram till år 1972!

Under 1700-talet började medicin-skåp som kunde tas med på resan



Burk att förvara iglar i.

Ur Bohusläns museums samlingar

Pulver av flugor

Att använda sig av spanska flugor var också en metod. Flugorna importerades, maldes till pulver och ströddes på huden. Strax uppstod brännblåsor samt varbildning, där varet sågs som ett sätt



Apotek Lejonet, Uddevalla 1957.

Ur Bohusläns museum samlingar

att dra det onda ur kroppen. Häpnadsväckande ansågs även preparatet vara potenshöjande men det innebar en dödlig risk att överdosera.

Med reklamen lanserades alltför undermedel av hobbymedicinare vars utbud av tinkturer, bröstdroppar och ältsmörjning, lockade allmänheten att öppna sina börsar. Den alltmer lukrativa marknaden av undermedel försökte det medicinska kollegiet att stävja, men länge saknade man kunskap och teknik för att analysera medicinens påstådda verkningsmedel. Kvacksalverimarknaden nådde sin kulmen under sekelskiftet 1900.

Mediciner mot feber

I slutet av 1800-talet fick allmänheten tillgång till en febernedsättande medicin som var mer skonsam mot magen. Under 1900-talet blev denna uppfinning det mest sålda läkemedlet under namnet Aspirin. Sedan utvecklades den till Alvedon, Reliv, Panodil och Iprex. Idag har de flesta av oss dessa mediciner i beredskap ifall vi blir sjuka. Och iglarna är nog tacksamma att slippa oss!

Text Kerstin Hultin, hembygdskonsulent Hallands län

Källor

Roger Qvarsell, *Världens idéhistoria*
Nils Uddenberg, *Lidande & läkedom I. Medicinens historia från 1800 till 1950*
Gunnar Broberg, *Til at studera läkedom*

Skagerraks kapare Utställning och koncept

Skagerraks kapare är en utställning och ett koncept som belyser en del av vår historia, utspelad geografiskt nära men lite talad om. Västsverige var under 1700-talet och början av 1800-talet dominerande i den svenska kaperiverksamheten. Sedan 2010 har denna historia väckts till liv i ett initiativ som sedan dess mynnat ut i ett antal aktiviteter med stort deltagande, allt under namnet Skagerraks kapare/Havet förenar.

Konceptet Skagerraks kapare

I samarbete mellan Lysekils kommun, Bohusläns hembygdsförbund och Studieförbundet Vuxenskolan vill vi nu erbjuda ett koncept med utställning och kringaktiviteter som riktar sig till nyfikna och utforskande i alla åldrar.

Utställningen erbjuds till kulturarvsföreningar i Västra Götaland. Utställningen ryms på allt från dryga kvadratmetern och går att anpassa efter föreningarnas lokaler och önskemål. Utställningen är utformad för att i första anblick nå yngre besökare mellan 6 och 11 år men genom flera upplevelselager

när den sedan vidare till fler åldrar. Medföljande skrift, utställningsdetaljer och besökarens reflektioner är nycklar till att uppleva utställningen över generationer. Här finns många intryck att samtala om – döden, etiken och makten men också livsvillkor, relationer och inte minst de viktiga varorna kaparna tog med sig hem som kaffe, socker, kardemumma och kanel – njutningsvaror både på 1700-talet och idag!

I kringaktiviteterna finns ett utbud som riktar sig till intresserade i alla åldrar och där man kan delta över generationsgränser.

Skagerraks kapare är utställningen som tar besökaren med till ett landskap av tjärdoft och kanonkulor, råttor och sjögång, kanelstänger och hemlängtan. Här möter du skeppsgossen Johannes och kapardrottningen Ingela som båda gick till sjöss för att fara på kap. Hem tog de med sig allt från kanoner till kanel.

Här ges också en bild av kaparbrevets konsekvenser i krigföring, att med kungligt tillstånd plundra och erövra fiendens skepp. Ett medel som innebar extra styrka åt

I somras visades utställningen Skagerraks kapare på Åstol med Åstols hembygdsgrupp som värd. Här kompletterades utställningen med foton på skutor seglandes förbi Åstol.

Foto Ebba Jakobsson



landets militära flotta och som gav ökade tillgångar via de kapade skeppslasterna. Att fara på kap medförde faror, med smittor och sjukdomar på skeppet och uppenbar risk för att bli dödad. Dock var det en lockande möjlighet för en redare med manskap att uppleva ett äventyr och tjäna kosing.

En del av utställningen dyker upp som "unboxing". En av de stora kistorna är förseglad. Vid ett avtalat tillfälle samlas en grupp barn och öppnar med ledning av en kistöppnare den stora gröna kistan. Tillsammans undersöker vi vad kaparen gömt däri. Somt är tungt och somt är lätt. Något doftar tjära och något doftar jul. Väger du stoppa ned handen i den stora säcken?

Text Ebba Jakobsson, Studieförbundet Vuxenskolan

Utställningen Skagerraks kapare i Flatö skolmuseum, Flatö-Malö hembygdsförening. Nära 600 besökare kom till skolmuseet under tiden utställningen visades.

Foto Ebba Jakobsson



I kistorna i utställningen finns spännande saker att upptäcka och utforska, allt från kryddor till kanonkulor. Kusinerna Herta, Wilhelmina och Ida Hammar tyckte kistorna var spännande. Kusinerna är släkt med Ingela Hammar (kaparen Lars Gathenhielms fru). På bilden också Marianne Edman från Flatö-Malö hembygdsförening.

I samband med utställningen om Skagerraks kapare arrangerade Flatö-Malö hembygdsförening och Föreningen Flatön en käpphästtävling. Nära 30 ekipage startade och ryttarna var mellan 3 och 12 år gamla. Om någon ville vara med som inte hade egen häst fanns käpphästar att låna och självklart fanns veterinär på plats om någon häst skulle behöva det.

Foto Jennie Gabriellsson



Bohusläns museum under coronapandemin

Vi vill fortsätta att erbjuda besökare berikande upplevelser. Vi har gjort en rad anpassningar för att tillsammans skapa en så trygg miljö som möjligt för dig som besökare och för museets personal.

Efter uppehåll med aktiviteter under våren och sommaren erbjuder museet åter föredrag, visningar, film, musik och andra program, se hemsidan.

Utställningar

Vi fåglar

En utställning om en grupp av de vilda djur som finns nära oss hela året – fåglar. Alla har vi någon relation till våra vingbärande vänner och nu har du chansen att bekanta dig mer med deras värld. Vi antar fåglarnas perspektiv i en humoristisk och tankeväckande utställning fylld med fåglar och en spännande multimediaupplevelse. Utställningen vänder sig både till barn och vuxna.

Utställningen handlar framförallt om fåglar som häckar i Sverige eller passerar Sverige under sina flyttningar. Det är en utställning där fåglarna själva får berätta om sig själva.

Fåglarnas kroppar och fjädrar har av människan använts till mat, kläder, verktyg. Fåglar har fått en stor roll i folketro, religion och mytologi, i musik och konst, och vad vore poesin utan fågelsymbolik.

Utställningen visar över 140 olika fågelmontage, alltså uppstoppade fåglar, men också en multimediaupplevelse med film, animation och musik som gestaltar fåglarnas flytt från Sverige genom Europa till Afrika.

Till 11 april 2021

Lars Jonsson – Målningar och studier

I sin konst skildrar Lars Jonsson fåglar och deras miljöer och han har givit ut ett antal böcker om fågelliv och natur. Han är en av världens främsta företrädare för det som kallas naturmåleri och han målar de intryck han får direkt ute i fält, en teknik som gjort honom till en internationellt känd fågelkonstnär.

Fågelförälskelsen var ögonblicklig och drabbade Lars Jonsson mycket tidigt. Redan som femåring började han teckna fåglar.



En önskan fanns hos honom att få vara en fågel.

På Bohusläns museum visar Lars Jonsson målningar i olja och akvarell från 1990-talet fram till idag.

Till 10 jan 2021

Reality Check Covid 19

På vilket sätt har coronaviruset påverkat ditt liv? Vilka utmaningar och kanske möjligheter har den här speciella situationen fört med sig i ditt liv. Din berättelse kommer växa samman med vårt nyskapade multifunktionella rum på museet, tillsammans med dig skapar vi rummets innehåll. Så du förstår, vi behöver dig, din historia är viktig.

Slå dig ned och samtala vid någon våra säkra prathållplatser. Du kan dela med dig av smultronställen som blivit särskilt viktiga för dig under den här tiden. Eller slå dig ner vid prathållplatsen och utbyt erfarenheter med en medmänniska på ett coronasäkert sätt, gärna med hjälp av de frågor som vi har satt ihop.

Du kan också dela med dig av din berättelse på Bohusläns museums hemsida, sök på Reality Check

Sportfiskaren

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund fyller 100 år och Bohusläns museums utställning berättar om denna omtyckta fritidsaktivitet där en viktig del också är arbetet med att värna om att bestånden för framtidens fisk. Utställningen innehåller personliga berättelser och sportfiskedon från slutet av 1800-talet och framåt.

Till 1 nov

Konsthallen

Nathalia Edenmont – Seasons

I utställningen visas ett urval kvinnoporträtt – många av dem iklädda klänningar skapade av tusentals riktiga blommor och frukter. Verken bär på tydliga referenser till konsthistorien.

I samband med utställningen producerar Bohusläns museum, tillsammans med filmaren och kulturjournalisten Neta Norrmo, en ny film om Nathalia Edenmonts konstnärskap. Filmen visas i utställningen.

Till 10 jan 2021

Digitala utställningar

Digital: Art Attack – 52 samtida konstnärer

Utställningen föddes ur Coronakrisen, då museet fick ändra planerade utställningsprogram. I utställningen presenteras 52 samtida konstnärer, där många av dem lämnat avtryck i det svenska konstlivet under de senaste decennierna. Ett flertal är verksamma eller har sin bakgrund i Västsverige, några har nordiska kopplingar framförallt till Finland. Olika generationer möts i utställningen, några av dem är födda på 1930-talet, den yngre på 1980-talet.

Nu ges publiken tillfälle att se verk som i vissa fall inte tidigare visats för en större publik.

Flera av Bohusläns museums utställningar finns på digitaltmuseum.se: Vi fåglar och Sportfiskare.

Bohusläns hembygdförbunds årsmöte

Istället för den traditionsenliga årsstämman blev det i år ett digitalt årsmöte på grund av coronapandemin.

Delar av hembygdförbundets styrelse genomförde årsmötet på Bohusläns museum, efter poströstning av medlemsföreningarna, och årsmötet sändes digitalt. Ordförande Ingrid Kennborn kommenterade detta annorlunda årsmöte i den annorlunda tid vi nu lever på grund av pandemin, ett årsmöte som kombinerade det digitala – årsmötet sändes digitalt via zoom – med det analoga – föreningarna hade röstat genom att med penna kryssa i valen på blanketten för poströstning.

Ingrid Kennborn omvaldes till ordförande, avgående ledamöterna Maria Fast och Björn Jönsson avtackades och till nya ledamöter valdes Lars-Olof Olsson och Lars-Inge Stomberg.

Motiveringarna av mottagare av hembygdförbundets hedersdiplom och förtjänstplakett lästes upp. I nästa nummer av Bohusarvet presenteras mottagarna av förtjänststecken. Styrelseledamöter i förbundet har överlämnat förtjänststecknen efter årsmötet hos mottagarna eller vid träffar i respektive förening.

Årets hembygdsbok, -skrift och Övriga publikation presenterades, läs mer på sidorna 20-21.



Några av deltagarna i det digitala årsmötet.
Foto Marika Russberg



Närmast i bild, Bohusläns hembygdförbunds ordförande Ingrid Kennborn som omvaldes till ordförande, och i bakgrunden Christer Andersson, styrelseledamot i förbundet.
Foto Marika Russberg



Fleming och Dick är mottagare av Bohusläns hembygdförbunds hedersdiplom. Foto Dick Johansson

Årets hembygdsförening

Sliperiet Gylsboda, Skåne

Varje år utser Sveriges Hembygdförbund en hembygdsförening som förtjänar att uppmärksammas för sitt arbete.

Motiveringen för Årets hembygdsförening Sliperiet Gylsboda "Sliperiet Gylsboda har på ett enastående sätt tagit tillvara natur- och kulturlandskapet runt en tidigare blomstrande stenindustri. Föreningen har gjort miljöerna tillgängliga för såväl turister som boende i regionen, och har i samverkan med andra lokala aktörer möjliggjort nya verksamheter och mötesplatser. Sliperiet Gylsboda har bidragit till att utveckla sin bygd till ett attraktivt besöksmål."

Priset delades ut av Sveriges Hembygdförbunds ordförande Maria Norrfalk. –Det är ett omfattande arbete som landets 2050 hembygdsföreningarna lägger ner varje år. Vår statistik visar att föreningarna under ett år arbetar ideellt för ett värde motsvarande drygt 800 miljoner kronor. Det här vill vi uppmärksamma, bland annat med en utmärkelse, säger Maria Norrfalk. –Med sitt sätt att ta tillvara och tillgängliggöra det lokala natur- och kulturlandskapet är Sliperiet i Gylsboda en värdig vinnare, säger Maria Norrfalk.

De regionala hembygdförbunden kan nominera en förening var och Sveriges Hembygdförbunds styrelse utser pristagare. En arbetsgrupp bereder förslag utifrån styrelsens prioritering.

Från och med 2019 väljs årligen en inriktning som beror på vilken verksamhet som man vill uppmärksamma just det året. För 2020 var kriterierna för att kunna nominera förening att föreningen i närtid arbetat aktivt med att försöka påverka samhällsutvecklingen genom att lyfta kunskapen kring natur- och kulturlandskapet lokalt. Det kan vara en förening som sprider kunskap om hur natur- och kulturlandskapet formats och utvecklats över tid, ett förtydligande av dagens landskap och dess historia. Det kan också vara en förening som arbetar aktivt med att påverka samhällsplanering genom att uppträda som remissinstans eller tar initiativ för att väcka lokal opinion i frågor som har påverkan på landskapet, till exempel nybyggnation av bostäder och industrier eller infrastruktur som vägar och vindkraftparker.

Utmärkelsen delades ut första gången 2016 och gick då till tre föreningar som fick ta emot priset ur prinsessan Sofias hand.

Från Bohuslän var Föreningen Mollösund nominerad till Årets hembygdsförening.



Till vänster Pia Lindberg, ordförande för Sliperiet Gylsboda och till höger Maria Norrfalk ordförande för Sveriges Hembygdförbund.
Foto Linda Stjernqvist för Sveriges Hembygdförbund

Årets slätterängsskötare

Ove Eriksson sköter varje år sina tre ängar på Anders-Bengtsgården i Barne-Åsaka, Essunga kommun. Nu får Ove utmärkelsen Årets slätterängsskötare i Västra Götaland 2020.

Biologiskt och kulturhistorisk värdefulla

Slätterängar är mycket artrika och har ett stort biologiskt värde. De är också levande kulturhistoria. Det är tack vare enskilda personer och föreningar som det fortfarande finns slätterängar kvar i länet.

–För att uppmärksamma det viktiga arbetet med slätterängar och sporra till fortsatta insatser har länsstyrelsen tagit initiativ till utmärkelsen Årets slätterängsskötare, berättar Karin Persson, rådgivare på länsstyrelsen.

I arbetet med att utse Årets slätterängsskötare har en referensgrupp

med representanter för Naturskyddsföreningen och länets hembygdsförbund deltagit med stort engagemang. Bohusläns hembygdsförbund representeras av förbundets ordförande Ingrid Kennborn.

Det finns givetvis flera mycket goda ängsskötare i länet.

Årets val föll till slut på Ove Eriksson, som var nominerad till priset för tredje gången.

Motivering:

Ove Eriksson sköter sedan över 30 år Anders-Bengtsgården med tydlig inriktning att skapa hög biologisk mångfald. Ängarna ligger samlade tillsammans med gårdens artrika naturbetesmarker, stenmurar, brynmiljöer och småvatten. Varje år efter slätter släpps korna på bete i ängarna. Ove guidar också entusiastiskt besökare bland granspira, slättergubbe och sommarfibbla. Och han pekar gärna



Slätterängen vid Skalbankarna där Bohusläns hembygdsförbund och Bohuslän museum arrangerar liekurser och slättergille. Foto Marika Russberg

ut alkonblåvingens ägg på klockgentianan. Genom Oves arbete har flera ovanliga och hotade arter som riskerar att försvinna fått en fin livsmiljö. Anders-Bengtsgården är idag en pärla i odlingslandskapet vid Nossan.

Källa länsstyrelsen Västra Götaland

Arealen slätteräng har minskat drastiskt under 1900-talet i Västra Götaland och Sverige. Idag har nästan alla tidigare slätterängar odlats upp, planerats med skog eller sköts som betesmark. Slätterängen är den mark som förr gav vinterfoder till bondens djur. Ängarna blev magra, solbelysta och biologiskt rika genom den traditionella skötseln. Många växter, svampar och djur trivs just där. De kvarvarande ängarna är också vår levande kulturhistoria. Den årliga arbetsinsatsen måste ske för att värdena i ängen ska finnas kvar.

Jonsered

– en plats att upptäcka och mötas i



Tack vare eu-medel kommer Jonsereds hembygdsförening och Svenska kyrkan i Partille kunna sätta upp skyltar som berättar om platsernas historia, till exempel vid fabriksområdet i Jonsered. Här har Jonsereds hembygdsförening sina lokaler i Porthuset.

Foto Jonsereds hembygdsförening

Jonsereds hembygdsförening får del av eu-medel

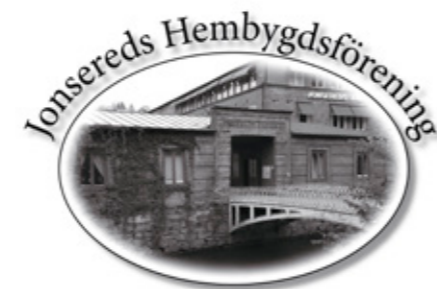
I mitten av september beviljade EU-programmet Leader Göteborgs Insjörike fem miljoner kr till fem nya projektet för att utveckla landsbygden. Ett av projekten är Jonsereds hembygdsförenings och Svenska kyrkan i Partilles projekt ”Jonsered – en plats att upptäcka och mötas i”.

Berätta om historien och skapa mötesplats

Projektet vill bidra till att fler får upptäcka och uppleva Jonsered. Genom att skylta upp vid fabriksfastigheter, olika miljöer på fabriksområdet och andra fastigheter och platser av intresse runt om i Jonsered. Genom skyltarna får besökaren berättat för sig historien om dessa byggnader och dess verksamhet.

I projektet ingår också att skapa en mötesplats vid Jonsereds kyrka, för

gemenskap, aktivitet och reflektion. Genom att skapa olika ”rum” på de grönytor som finns runt kyrkan skapas ytor/rum för odlingslotter och pallkragar och ytor för barnverksamheter, både kyrkans egna och för föreningar och skolor. Ett annat rum är ett kombinerat grönt rum med utegym där redskap blir en naturlig del av rummet. Ytterligare ett rum är en samlingsplats med eldstad. Här finns också utrymme för biodling, en jordfabrik och redskapsbod. En äng bevaras för spring, lek och picknick i det gröna.



Kulturarvsdagen Tanums hembygdsförbunds årliga kulturvandring

Varje år arrangerar Tanums hembygdsförening en kulturvandring på kulturarvsdagen. I år var temat för kulturarvsdagen Kulturarv och lärande – om lusten att upptäcka eller att inspireras av historien. Årets vandring gick därför till Stora Ryland, där det finns spår att se efter många olika tidsperioder.

Natur och historia

Trots dåliga väderutsikter samlades cirka 40 personer för att ta del av både natur och historia. Första stoppet var vid ett vattenfall där man kunde se rester av den vattenkvarn som funnits tidigare. Den byggdes under 1890-talet och var i drift in på 1940-talet för att sedan rivas på 50-talet.



Gården Rylands nuvarande ägare har låtit bygga en ny bro över älven. I den nya bron har stenar från den tidigare bron återanvänts.



Längst till vänster Berit Johansson, uppvuxen på gården Ryland, berättar om kvarnen och fornlämningarna i omgivningarna.



Vandrare i alla åldrar tar en fikapaus vid kvarnstensbrottet där kvarnstenar till gården Rylands kvarn huggits.

Berit Johansson, mångårig hembygdsvän i Sörbygden, som växt upp på gården berättade om kvarnen. Berit berättade också om de kullar vi passerade och där hon som barn varnat för att gräva i detta område eftersom man då kunde bli sjuk. I närområdet finns flera gravfält och vi besökte en plats med bautastenar. Även här hade Berit varnat för att man då kunde bli sjuk. Hennes kamrat hade dock vid ett tillfälle trots varningen och Berit hjälpte henne att klättra upp. På kvällen började kamraten må illa och dagen efter kunde hon inte gå till skolan eftersom hon fortfarande var sjuk!

Vi lämnade så småningom den väg som delvis följde den gamla Kungs-

vägen och följde en stig upp på det berg där en kvarnsten huggits ut. Dick Johansson och Tommy Hansson hade röjt rent runt brottet, vilket gjorde att man nu tydligt kan se spåren efter uthuggningen. Den lilla stenbiten som huggits ut för att bilda hål i mitten av kvarnstenen finns fortfarande kvar på platsen.

Det förutspådda regnet höll sig på avstånd under fikapausen och vi klarade att komma tillbaka till bilarna innan de första dropparna kom.

Deltagare och arrangörer förklarade sig nöjda med årets kulturvandring.

Text Margareta Nilsson, ordförande Tanums hembygdsförening
Foto Margareta Nilsson och Dick Johansson

Kulturarvsdagen

Kulturarvsdagen ska bidra till att skapa förståelse, intresse och engagemang för kulturarv och kulturmiljöer. En mångfald av kulturmiljöer som alla, oavsett bakgrund kan göra anspråk på är viktigt för ett samhälle som håller ihop.

Under Kulturarvsdagen kan alla som vill ta del av lokala arrangemang som visar kulturmiljöer, kulturlandskap samt kulturhistoriskt intressanta byggnader och anläggningar, och höra historierna kring dessa. Alla som vill är välkomna att medverka med arrangemang dit allmänheten bjuds in till besök och guidning.

Kulturarvsdagen är en del av Europarådets och Europeiska kommissionens gemensamma program European Heritage Days som årligen lockar över flera miljoner besökare till mer än 70000 lokala evenemang. Riksantikvarieämbetet är huvudarrangör och samordnare för kulturarvsdagarna i Sverige i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund och Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd.

År 1988 anordnade Sverige sitt första ”Öppet hus” som det först kallades och därefter Kulturhusens dag fram till 2009. Sedan 2015 har evenemanget i Sverige utökats med flera dagar – utöver söndagen, även fredag och lördag – framförallt för att möjliggöra för arrangörer som inte har öppet på söndagen att bidra med lokala arrangemang för att göra kulturarvet mer tillgängligt för alla.

Teman för Kulturarvsdagen genom åren har bland annat varit: Dela kulturarvet; Tidens rörelser, om folkrörelser och samhällsengagemang; Gröna platser; Möten och avsked; Skolhus; Räddade hus och Kulturens vägar.

Källa Riksantikvarieämbetet

BOKTIPS

Årets hembygdsbok, hembygdsskrift och övriga publikation 2019

Bohusläns hembygdsförbund uppmärksammar medlemsföreningarnas utgivning av böcker och skrifter genom att varje år utse Årets hembygdsbok, Årets hembygdsskrift och sedan ett par år tillbaka också Årets övriga publikation. Medlemsföreningarna kan nominera sina publikationer till en jury som i år bestod av: Gun Jarnedal, från hembygdsförbundets styrelse, Gunnar Malm, tidigare ordförande i hembygdsförbundet och Marika Russberg, kulturarvskonsulent Bohusläns hembygdsförbund/Bohusläns museum. Juryn utgår bland annat från kriterierna innehåll/allmänintresse; presentation/läsbarhet; utseende/layout samt bildval/bildkvalité. De utvalda böckerna och skrifterna presenteras på hembygdsförbundets årsstämma, i år på förbundets digitala årsmöte den 27 september.

I år utsågs två böcker till Årets hembygdsbok 2019.

Årets hembygdsbok 2019

M/S Nohötten & skepparen Stellan Johansson, en historisk resa i Hamburgsund och Fjällbackas skärgårdar.

Text Gerhard Borgljung, Hamburgsunds bildarkiv, bilder Barbro Graf Båten M/S Nohötten med skepparen Stellan Johansson har gjort otaliga båtturer från Hamburgsund under 30 års tid. Stellan har tagit med passagerare runt kobbar och skär och till personer och händelser. Ombord på Nohötten har berättartraditionen hållits vid liv, liksom människorna, platserna och händelserna i denna del av Bohuslän.

Stellan Johansson har mönstrat av Nohötten och pensionerat sig och båten har återvänt till sin tidigare hemmahamn i Norge.

Tack vare boken lever berättelserna vidare och boken är en värdefull dokumentation av en epok, en berättare och platserna för berättelserna.

Årets hembygdsbok 2019

MARSTRAND. Staden. Människorna. Händelserna.

Av Elisabeth Kaldén

Boken är en krönika i ord och bild över Marstrands historia från platsens ursprung fram till början av 1900-talet. Här berättas om dramatiska händelser, men också om människors vardag, både de bofastas och besökarnas.

En inspirerande bok som lockar till läsning, vem vill inte läsa kapitlet Sill, synd och häxjakt eller Våld och oväder. Detta är en historiebok, rikt illustrerad och där foton, kartor och illustrationer kommer till sin rätt.

Marstrands hembygdsförenings samlingar, foton och kunskaper har varit värdefulla för arbetet med boken.

Årets hembygdsskrift 2019

Årsskrift 2019

Utgiven av Kode hembygdskrets

Kode hembygdskrets årsskrift har getts ut under en lång rad år, ända sedan 1959. Detta är en fullmatad liten skrift, här ryms nära 30 texter med varierande teman. Sammantaget ger texterna ett intressant och trevligt innehåll från både dåtid och nutid, som kappseglingar, väder, personer och föreningar och allt där emellan samt kretsens verksamhet under det gångna året.

Juryn har valt skriften för att uppmärksamma denna typ av kontinuerligt återkommande skrifter vars innehåll är en viktig dokumentation av människor, platser och händelser i en bygd.

Hedersnämmande

Årets hembygdsskrift 2019

Söbben nu och då

Av Elisabeth Karlsson

Utgiven av Orust släktforskare

Skriften är en kortfattad historia om en by på Orust enligt författaren. En by som varit plats för båtbyggeri, jordbruk och här fanns gruvor. Boken berättar om Söbben från 1200-tal, om när Bohuslän blev svenskt, om storskifte och laga skifte, om husen och människorna.

Skriften ger en helhetsbild av en by, en värdefull dokumentation, ett intressant och stort innehåll som ryms i en liten volym.

Årets övriga publikation 2019

En liten bok om ekar

Av Lars Magnus Olovsson

Utgiven av Ljungskileortens hembygdsförening natur och miljökommitté

Om ekar finns så mycket att berätta, mycket mer än de flesta av oss nog är medvetna om. Skriften ger en skiftande och intressant läsning och kunskap samt en helhetsbild av eken. Allt från eken i mytologin och folketro via statistik och heraldik, till vad eken har använts till och vilka djur som har eken som sin livsmiljö, till hur det står till med våra ekar i dag.

Och det finns en tydlig koppling till Ljungskileortens hembygdsförening, eken fanns på Ljungskile kommuns vapen som idag Ljungskileortens hembygdsförening använder som symbol för föreningen.

Hedersnämmande

Årets övriga publikation 2019

Fem berättelser om Grebbestad förr i tiden

Utgivna av Kulturföreningen Gamla Grebbestad

Berättelser om människor, platser och händelser illustreras med foton från Grebbestad i dåtid. Här finns beskrivningar om allehanda händelser i en liten kustort.

Omslaget lockar till läsning och formatet är inspirerande. Det finns två volymer och juryn hoppas på fler.



Berättelsen bakom en skrift

- Kulturföreningen Gamla Grebbestads skrifter

Fem berättelser från Grebbestad förr i tiden

På Kulturföreningen Gamla Grebbestads hemsida finns en mängd berättelser med minnesbilder från förr. Det är Grebbestadsbor, både nu levande och de som inte längre är med oss, som bidrar med texter. Alla berättelser har anknytning till Grebbestad.

Dessa berättelser är mycket uppskattade, men ett aber är att de bara når medborgare med tillgång till dator. Föreningens IT-ansvariga kom på den strålande idén att ge ut dem i häften med några berättelser per skrift. I dagarna gavs det sjunde häftet ut och alla säljer otroligt bra. Häftena är i A5 storlek. Varje häfte har sin egen färg. Alla berättelser är illustrerade med fina bilder ur föreningens arkiv.

Skrifterna är en uppskattad present till före detta Grebbestadsbor och skickas utomlands till släkt och vänner i forskningsringen.

Initiativtagare och utgivare av Berättelsehäftena är Lilian Heijel.



Tio kulturvandringar i Grebbestad

Kulturföreningen Gamla Grebbestads skapare och första ordförande, Eva Kihlberg ledde i många år populära kulturvandringar i Grebbestad. Sommartid guidade hon bofasta, sommarboende och turister genom Grebbestads vindlande gränder och berättade om husen och deras invånare genom tiderna. När Eva slutade som styrelsemedlem i föreningen lät hon en länge närd dröm gå i uppfyllelse, att författa en handbok för upptäckarvandringar i centrala Grebbestad. Eva valde ut hus, personer och historier och skrev ett första utkast som därefter bearbetades av en redaktionskommitté på tre personer från föreningens styrelse samt Eva. Förutom ett generöst bidrag av Stiftelsen Konung Gustav VI Adolfs fond för svensk kultur, Grebbestads samhällsförenings Anders pris och ett bidrag från Tanums sparbank har Kulturföreningen Gamla Grebbestad stått för alla kostnader vid framställandet av boken. Eva skänker hela vinsten för boken till föreningen.

Boken *Tio kulturvandringar i Grebbestad* innehåller 142 fullmatade sidor med tio förslag på promenader genom samhället. Boken inleds med Grebbestads historia. En kort resumé över områdets historia inleder varje kapitel tillika vandring. Bilder ur Kulturföreningen Gamla Grebbestads samlingar och från privatpersoner illustrerar varje utvalt objekt och kompletteras med berättande text om dess historia. Boken är i A5 format och har spiralrygg.

Eftersom Corona satte stopp för alla planer för sommarens ordinarie kulturvandringar kom bokens utgivning i maj som en skänk från ovan. Den har sålts mycket bra och ägare av boken intygar att de uppskattar den mycket och läser den med stort intresse. Den är en uppskattad present till före detta Grebbestadsbor och skickas utomlands till släkt och vänner i forskningsringen.

Redaktionskommittén för *Tio kulturvandringar i Grebbestad* bestod av Eva Kihlberg, Lilian Heijel, Ingmar Thoreson och Lena Wichman.

NOTISER

Nu kan du upptäcka

Göteborgs gamla sjukhus

Medicinhistoriska museet har tagit fram en digital karta med över hundra medicinhistoriska platser i Göteborg med omnejd. Med den kan du lära sig mer om sjukvårdsinrättningar, fattighus och barnbördshus från 1600-talet och framåt. Exempelvis Hafsanstalten för scrofulösa barn, som låg på Styrso.

– Det finns också med lite mer hemliga platser på kartan, berättar Medicinhistoriska musets chef Lisa Sputnes Mouwitz.

Källa Sveriges radio

Hédi Frieds böcker till Sveriges skolor

För att öka kunskapen om historien och stimulera till samtal om inkludering och mångfald kommer Hédi Frieds böcker *Frågor jag fått om Förintelsen* och *Historien om Bodri* att delas ut i Sveriges skolor.

År 2018 gick företaget Axel Johnson, myndigheten Forum för levande historia och bokförlaget Natur & Kultur samman i ett omfattande projekt och delade ut Hédi Frieds bok *Frågor jag fått om Förintelsen*, inklusive en lärarhandledning, till alla Sveriges högsta-dieskolor.

– Skolan är den viktigaste platsen i kampen för demokratin. Jag hoppas att mina böcker kan hjälpa eleverna att ta till sig historien och väcka frågor om vår samtid, säger Hédi Fried.

– Att olika delar av samhället tillsammans verkar för att överlevandes berättelser från Förintelsen förmedlas till dagens unga är oerhört viktigt. Det ger kraft i arbetet med att värna demokrati, mänskliga rättigheter och alla människors lika värde, säger Ingrid Lomfors, överintendent vid Forum för levande historia.

Källa Nättidningen Svensk Historia

Statyprotester

Under protesterna efter George Floyds död i USA har flera statyer föreställande bland annat tidigare slavägare välts och saboterats i protest. I Storbritannien har aktivister valt en staty av slavhandlaren Edward Colston i Bristol, och även i Sverige höjs nu röster för att statyer borde tas bort. Till exempel har en namnlista startats som kräver att statyer av Carl von Linné plockas ner. Anledningen är att Linnés forskning ”bidrog till att vita européer fick för sig att de var den överlägsna rasen och som användes som grund och förklaring till att avhumanisera svarta och bruna, kolonisera, plundra”, enligt namnlistan.

– Det beror på att han klassificerat människan, och hur han skrivit om svarta, säger Gunnar Broberg som är professor emeritus i idé- och lärdoms-historia vid Lunds universitet. Broberg har skrivit biografien *Mannen som ordnade naturen*, om just Linné.

Enligt Gunnar Broberg använder Carl von Linné inte begreppet raser, men han trodde på olika människoarter, eller variationer. Rasbiologi som begrepp fanns inte på Linnés tid, men hans forskning fick stor inverkan genom att han klassificerade allt liv, även om han själv inte utförde skallstudier eller liknande.

Källa SVT

Smittkoppor redan på vikingatiden

Smittkoppor dödade hundratals miljoner människor, särskilt under de tre senaste århundradena. Men med världens första vaccin kunde den bekämpas, och 1980 blev smittkoppor första smitta någonsin som förklarades utrotad. Sjukdomen har tidigare kunnat dna-spåras tillbaka till 1500- och 1600-talet, men historiska källor tyder på att smittkoppor kan ha varit vanliga redan för ett par tusen år sedan. Mumien efter farao Ramses V har märken på huden som tolkas som spår efter sjukdomen.

Nu har ett internationellt forskarlag gjort avancerad dna-analys på över 1800 skelett från före vikingatiden och framåt i Europa, och kunnat bekräfta

viruset hos 13 av dem, varav 11 från vikingatiden eller tidigare.

Smittan har hittats brett över norra Europa, och dagens Sverige är det land som har flest träffar. En i Malmötrakten och tre individer på Öland. Arkeologen Helene Wilhelmsson menar att Ölands ställning som handelscentrum kan ha haft del i smittspridningen. För henne kan smittkopporna nu vara svar på en arkeologisk gåta – varför ett tiotal människor runt 700-talet lades i samma båtgrav i Nabberör på norra Öland. – I och med att det var så många människor i graven, började vi ganska tidigt fundera kring något slags katastrofscenariot, men vad det var kunde vi ju bara spekulera om. Men i och med att vi nu har det här provet som visar på smittkoppor hos minst en av personerna där... Det skulle kunna ha varit hos flera av de andra också, bara att dna:t inte är tillräckligt välbevarat för att det ens med så här avancerad teknik ska gå att få ut det, säger Helene Wilhelmsson.

Källa Nättidningen Sveriges historia

Sverige i Unescos kommitté för immateriella kulturarv

Sverige har som första nordiska land valts in i kommittén för Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Immateriellt kulturarv är traditioner, sedvänjor och kunskap som förs vidare mellan människor, till exempel hantverk, högtider, musik och berättelser. Sverige är invalt för perioden 2020–2024.

– Jag är väldigt glad att Sverige har fått det här förtroendet. Kulturella traditioner är viktiga både för oss som individer och som samhälle. Det berättar något om såväl vår samtid som vår historia, säger kulturminister Amanda Lind. – En viktig fråga som Sverige kommer arbeta för är civilsamhällets förutsättningar globalt att arbeta med dessa frågor. Deras engagemang är viktigt för att det immateriella kulturarvet ska fortsätta att hållas levande, säger Amanda Lind.

Källa Regeringen

Dna-släktforskning löste dubbelmord

I över 20 år har polisen använt dna-tester som bara kan spåra de allra närmaste släktingarna. De dna-tester som nu säljs på nätet ger mer information än polisens gamla dna-tester. Tack vare att privatpersoner börjat dna-testa sig går det nu att avslöja syslingar eller ännu mer avlägsna släktingar. Den här nya tekniken användes för att lösa flera uppmärksammade mordfall i USA för ett par år sedan. Detta väckte förhoppningar hos polisen i Sverige att kunna lösa några av de nästan 700 ouppklarade mord och dråp som ligger och väntar. Ett av de mest kända är dubbelmordet i Linköping från 2004. Två personer, ett barn och en vuxen kvinna, knivskars till döds av en förövare som hållit sig undan i 16 år. Polisen har samlat på sig över 40 000 dokument i den största utredningen någonsin, näst Palmemordet, och har bland annat säkrat gärningsmannens dna på den kniv som användes. I ett pilotprojekt laddade man ned dna-profilen, både i den amerikanska gratisajten och hos ett av de privata företag som säljer tester till privatpersoner, och som används av många svenska släktforskare. Och det var den senare sökningen som gav resultat. Sveriges främste expert på dna-släktforskning, Peter Sjölund, har hjälpt polisen i arbetet. Sjölund har använt sig av personernas namn för att söka i kyrkböcker och andra traditionella källor. På så vis har han kunnat se hur de olika släkterna hänger ihop. Allt som allt har han spårat mellan 600 och 700 personer bakåt och framåt genom historien. Till slut återstod en enda familj och forskningen ledde till att en person greps för mordet. Den gripne mannen har erkänt sig skyldig till dubbelmordet.

Källa SVT

Skotska runinskrifter undersöks med svensk metod

I ett svensk-skotskt pilotprojekt undersöks runstenar i Skottland med hjälp av en ny metod med 3D-teknik som

används i Sverige. Forskarna hoppas också kunna kasta nytt ljus över språken som talades i Skottland vid denna tid, och hur pikterna, gaelerna och vikingarna interagerade med varandra.

En av platserna som runforskarna har besökt är den svårtillgängliga tidvattenön Brough of Birsay där vikingarnas runstenar, pikternas bildstenar och gaelernas oghamskrift finns bevarade.

Källa Sveriges Radio

Partikelacceleratorer avslöjar nya detaljer om kulturarvet

De nya forskningsanläggningarna i Lund, MAX IV och ESS, erbjuder kraftfulla analyser vilket öppnar för möjligheter till ny kunskap inom kulturarvsområdet.

– Man kan tänka sig anläggningarna som oerhört kraftfulla mikroskop eller röntgenapparater. Det ger oss bättre möjligheter att studera materialegenskaper och kemiskt innehåll, men det innebär också att nya typer av prov kan analyseras.

Det säger Björn Nilsson, arkeolog vid Lunds universitet och koordinatör för den kulturarvsrelaterade forskningen som pågår vid MAX IV och ESS. Fullt utbyggda blir forskningsanläggningarna störst i Sverige, och de kommer att få stor betydelse för många vetenskapsfält – långt utanför Sveriges gränser. Björn Nilsson ser många spännande användningsområden för institutioner, konservatorer och andra aktörer på kulturarvsområdet.

– Ja, med de olika analysmetoderna vid anläggningarna kan vi ner på nanonivå studera detaljer av konstverk, textilier och metaller, men också biologiska material som ägg och skelettdelar, säger Björn Nilsson.

Anläggningen, som påbörjades 2014, kommer att kosta drygt 1,8 miljarder euro att uppföra. De första forskningsprojekten startar 2023.

Källa Riksantikvarieämbetet

Bohusarvet

Tidskrift för Bohusläns hembygdsförbund

Ansvarig utgivare

Mats Ekberg

Redaktör

Marika Russberg, 0522–65 65 14

marika.russberg@bohuslansmuseum.se

Grafisk form och layout

Harri Kantola

Redaktionsråd

Anna Olsson, Marika Russberg och

Lars Rydbom



Bohusläns
hembygdsförbund

Bohusläns hembygdsförbund (Bhf)

Bhf är paraplyorganisation för 100 kulturarvsföreningar i Bohuslän och fd Göteborgs och Bohus län. Föreningarna är hembygdsföreningar, gillen, kulturföreningar, släktforskarföreningar, båtföreningar m.fl. Föreningarna arbetar med att bevara, använda och utveckla vårt gemensamma kultur- och naturarv.

Vill du stödja Bhfs arbete? Varmt välkommen som medlem och/eller prenumerant!

Medlemskap/prenumeration

Bohusarvet utkommer med 4 nr/år. Helårsprenumeration 100 kr inkl. porto. Prenumeration ingår i medlemskap i Bohusläns hembygdsförbund 300 kr/år inkl. Medlemskap utan prenumeration på Bohusarvet, inkl. bok 200 kr/år

Plusgiro 523188-1 Bankgiro 303-8486

Skriv namn, adress och medlemskap och/eller Bohusarvet. Eller ring eller maila till kansliet, se nedan

Kansli

Unni Andersson 0522–65 65 61

Box 403, 451 19 Uddevalla

bohuslanhembygdsforbund@bohuslansmuseum.se
hembygd.se/bohuslan



Tryck

Risbergs Information & Media AB,
Uddevalla 2020

ISSN 1654-2274

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera och förkorta insänt material



Bohusläns
hembygdsförbund